

**Universitat de les
Illes Balears**

Títol: Realitat i ficció en els personatges de Llorenç Villalonga de les novel·les *Les Fures*, *El misantrop* i *Un estiu a Mallorca*.

NOM AUTOR: Marina Bennàsar Mercado

DNI AUTOR: 43204556-E

NOM TUTOR: Pere Rosselló Bover

Memòria del Treball de Final de Grau

Estudis de Grau de Llengua i Literatura catalana

Paraules clau: Literatura catalana contemporània, Llorenç Villalonga,
novel·la autobiogràfica, teoria de la novel·la.

de la
UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Curs acadèmic: 2014-2015

En cas de no autoritzar l'accés públic al TFG, marcau la següent casella:

Índex.

1.	Introducció.....	1
2.	<i>Les Fures</i>	4
2.1.	Personatges de <i>Les Fures</i>	4
2.1.1.	Personatges masculins de <i>Les Fures</i>	5
2.1.2.	Personatges femenins de <i>Les Fures</i>	10
3.	<i>El misantrop</i>	13
3.1.	Personatges d' <i>El misantrop</i>	13
3.1.1.	Personatges masculins d' <i>El misantrop</i>	14
3.1.2.	Personatges femenins d' <i>El misantrop</i>	20
4.	<i>Un estiu a Mallorca</i>	24
4.1.	Personatges d' <i>Un estiu a Mallorca</i>	24
4.1.1.	Personatges masculins d' <i>Un estiu a Mallorca</i>	25
4.1.2.	Personatges femenins d' <i>Un estiu a Mallorca</i>	28
5.	Conclusions.....	33
6.	Bibliografia.....	37

1.Introducció.

La tria del tema del present Treball de Fi de Grau ha estat per a mi una tasca complicada. Durant els meus anys d'estudi sempre que els professors expliquen la narrativa catalana dels anys seixanta fan esment d'autors com Mercè Rodoreda, Pere Calders i Llorenç Villalonga. Explicar seves les vivències, el seu context, sempre ha estat necessari per entendre el perquè del contingut de les seves obres. D'aquí neix el meu interès a l'hora de desxifrar quantes de les coses narrades als llibres formen part de la vida real de l'autor. El fet de saber que confien al lector les seves experiències de forma encriptada sempre m'ha cridat l'atenció, tot és qüestió de jugar a ser detectius i, a partir de les proves que ofereixen els diferents estudis, trobar sota quin nom s'amaga el personatge dins el llibre.

A l'assignatura 20728 Narrativa Catalana Contemporània, el professor Pere Rosselló Bover va fer esment del *Diario de Guerra* de Llorenç Villalonga, per tot el que va explicar vaig decidir llegir-lo. Aquell dietari contava fets personals escrits per l'autor, la lectura dels quals ja va ser un dels motius pel qual vaig triar Llorenç Villalonga quan havia de decidir què fer al Treball de Fi de Grau.

Investigar tots els fets que es narraven dins les obres era un gran i extens treball de recerca i, com que no sabia què havia d'analitzar, vaig decidir llegir *La raó i el meu dret* de Jaume Pomar. Després de la lectura vaig poder veure com una gran quantitat de persones que envoltaven l'autor eren retratades dins *Les Fures*, l'única novel·la que havia llegit de Villalonga fins aleshores. Així va ser com vaig decidir analitzar-ne els personatges.

Llavors, en el present treball he realitzat una anàlisi dels personatges que apareixen a *Les Fures*, *El misantrop* i *Un estiu a Mallorca*. El comentari de les obres es troben ordenats cronològicament per la data de publicació de les novel·les i cada apartat conté un breu resum, el context en el qual es troba narrada la novel·la i la tria dels personatges masculins ficticis que apareixen comparat amb el seu *alter ego*; el mateix faig amb els personatges femenins, tot seguint el mateix procediment de l'apartat anterior.

El motiu pel qual he seleccionat aquestes novel·les és perquè tenen un alt contingut autobiogràfic. *Les Fures* recull records de la seva infantesa, *El misantrop* parla del sojorn de l'autor a la Universitat de Saragossa i, per tant, els seus anys de joventut; i, finalment, *Un estiu a Mallorca* relata la seva relació amb la poetessa Emilia Bernal durant el seu sojorn a Mallorca.

La tria d'aquestes obres en lloc de *Les falses memòries de Salvador Orlan* és motivat perquè les primeres, tot i tenir un contingut autobiogràfic, són novel·les i, per tant, tenen contingut fictici. *Les falses memòries de Salvador Orlan*, en canvi, no tenen cap secret. Són unes memòries amb la paraula “falses” que l'autor emprà per si ell mateix s'equivoca –potser intencionadament– quan narra alguna cosa, car que les memòries són el record i aquest no sempre és fidel a allò que realment va passar. És a dir, que, exceptuant el canvi de noms, no és difícil veure de qui parla l'autor quan fa referència a algun personatge.

De les tres obres seleccionades *Les Fures* és la primera. Aquesta novel·la forma part d'un grup temàtic, escrit a les darreries dels cinquanta i dins la primera meitat dels seixanta, en el qual l'autor vol oferir al lector els seus records de la infància viscuda a Bunyola (Bearn a la ficció). A la novel·la hi ha una gran mitificació de la infància sense deixar de banda el record del paradís perdut.

Les Fures fou escrita a començaments dels anys seixanta. El 1965 estava ja completament enllestida. La intenció de l'autor era fer observar al lector com la crisi de la civilització occidental no només afectava unes determinades classes dominants, sinó que s'estenia a tots els estaments i grups socials. La novel·la es divideix en dues parts, la primera d'onze capítols i la segona de quinze. Està narrada en primera persona i entre la primera i la segona part transcorren deu anys.

La segona novel·la seleccionada apareix el mes de maig del 1960 a *Papeles de Son Armadans*, on Villalonga presenta el començament de la novel·la *El misantrop* en castellà. En català, *El misantrop* es publica el juny de 1972, a Edicions 62. Joan Sales, que tenia opció preferent sobre totes les obres de Villalonga, no es mostrà interessat a publicar-la, sota el pretext que el tema i els escenaris no es desenvolupaven dins l'ambient català.

El misantrop es publicà dins el volum *Novel·listes catalans d'avui* (Edicions 62, Barcelona, 1974), en edició especial per a la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, juntament amb *Laia* de Salvador Espriu; *A cavall de dos cavalls*, de Manuel de Pedrolo i *Aloma*, de Mercè Rodoreda. Entre el 1977 i 1990, la col·lecció de butxaca “El Cangur”, d'Edicions 62, en va fer cinc edicions. L'edició castellana de Plaza y Janés, de 1974, es reedità el 1983.

La darrera obra que ha estat comentada en el present treball és *Un estiu a Mallorca*. Cal tenir en compte que molt abans d'aparèixer la novel·la amb aquest títol Villalonga escriu una peça teatral en quatre quadres curts anomenada *Silvia Ocampo*. Es publicà per primera

vegada per entregues a la revista *Brisas* el 1935. En aquest drama, Villalonga narra l'estada d'Emilia Bernal a Mallorca.

L'obra està redactada seguint les tècniques teatrals del moment: plantejament, nus i desenllaç. Interessa perquè mostra una part biogràfica important de l'autor i de les memòries del seu entorn en els anys trenta. El 1966 es publicà en català dins el primer volum d'Obres completes *El mite de Bearn*. *Silvia Ocampo* serví de guió a Llorenç Villalonga per elaborar la novel·la *Rosa i gris* que, com es podrà veure tot seguit acabà titulant-se *Un estiu a Mallorca*, després de fer-hi nombrosos canvis.

En els anys cinquanta, Villalonga reprèn el tema de *Silvia Ocampo* per tal de crear, a partir de l'obra teatral, una novel·la. Així l'obra passà per títols diferents, en castellà i català: *Rosa y negro*, *Cecilia y sus fantasmas*, potser algun altre i, finalment *Rosa i gris*. Les primeres versions novel·lístiques es feren en llengua castellana a causa de la reacció que havia provocat en l'escriptor la tercera edició de *Mort de dama* a Barcelona el 1954¹. Finalment, és Joan Sales qui tria el títol d'*Un estiu a Mallorca* quan la publicà en català l'abril del 1975.

Un estiu a Mallorca ha tingut dues versions pòstumes: la castellana, *Un verano en Mallorca*, obra de l'autor que conserva el títol de Sales (Alianza Editorial/ Enciclopedia Catalana, Madrid i Barcelona, 1987) i una traducció francesa feta per Raphaël Carrasco i Jorge Serra, *Un été à Majorque* (Edicions Verdier, Lagrasse, 1989).

---

¹ Els correctors del Principat realitzaren un treball que desagradà profundament l'autor, la qual cosa motivà un sobtat pas a l'escriptura en llengua castellana.

2. *Les Fures*.

Les Fures és una obra que es divideix en dues parts, separades cronològicament per deu anys. La primera part consta de deu capítols on es descriu l'espai on es desenvolupa l'acció i els personatges, entre els quals es poden destacar Tonina –la dida–; la seva filla, na Coloma; i en Xim, el ferrer. Aquest personatges seran per al jove narrador una font de coneixements i de valors de tot tipus. Una altra presència a destacar és la de les Fures, a qui gairebé tothom tem, menys la dida i el ferrer.

La segona part, que explica el retorn del narrador-protagonista al poble, després de deu anys d'absència, consta de quinze capítols. El ferrer ha mort malalt, la dida i la seva filla han marxat a França i en Joanet –que fou company de jocs del narrador-protagonista– s'ha convertit en un jove seductor de les dones majors de la ciutat i que arriba a ser empresonat, acusat de tràfic de drogues. L'únic que resta immòbil és la presència de les Fures. Els tres darrers capítols acaben amb la presència de les dues Fures, a les quals el poble havia atribuït totes les desgràcies que passaven al poble i a la seva gent.

2.1. Personatges de *Les Fures*.

Al següent apartat realitzaré una anàlisi dels personatges que apareixen a *Les Fures*.

La novel·la es publica l'any 1967, tot i que l'any 1965 ja estava acabada. Aquesta data coincideix amb l'època en la qual l'escriptor mallorquí estava obsessionat pel futur de la nostra societat. Els seus records d'infantesa entre els pagesos de Bearn i el retorn, on el progrés i el pas del temps ho han engolit tot, no varen encaixar gaire dins la imatge que el públic villalonguà s'havia fet de l'autor.

El motiu de la tria d'aquesta obra és perquè es tracta d'un relat amb contingut autobiogràfic i s'hi poden trobar molts de personatges que tingueren cabuda dins la quotidianitat de Llorenç Villalonga. Així, tota la primera part és plena de records, personatges i situacions que provenen de fets que l'autor va viure quan era un infant i va passar una temporada a Bunyola.

Villalonga volgué immortalitzar, mitjançant la memòria, els fets viscuts i les persones estimades. A la manera proustiana entengué que “no hi ha més paradisos que els paradisos perduts”.

El 1906 comencen les malalties infantils, seguides de llargues convalescències a Bunyola, a la possessió dels Cocons, als afores del poble o a la casa del carrer de Sant Antoni. Allà

jugava amb altres infants de la seva edat, estava en contacte amb el camp i freqüentava l'amistat amb del ferrer de la vila, que li ensenyà dues afeccions durables: la natació i l'equitació. Aquella Arcàdia feliç ha estat recreada als llibres *Les Fures* i *Falses memòries de Salvador Orlan*, de temàtica autobiogràfica.

El matrimoni amb Teresa Gelabert li ha canviat moltes coses. Ara l'acció ha donat pas a la reflexió i per això rellegeix obres significatives, com *Mémoires d'Outre-Tombe*, de François-René de Chateaubriand. Comença a concebre una nova obra a partir de la memòria, idea que coincideix amb el que es proposa el personatge de don Toni a la novel·la *Bearn o la sala de les nines*. Una literatura memorialística en forma de novel·la que donarà lloc a obres com *Les Fures*, *El misantrop* i *Un estiu a Mallorca*.

La base del relat, com he dit anteriorment, són vivències autobiogràfiques. Assoleix un aroma de versemblança i de veritat que és un dels seus millors mèrits, sobretot a la primera part de *Les Fures*.

La novel·la està narrada en primera persona i entre la primera i la segona part transcorren deu anys. Cal tenir en compte que hi ha un bot temporal molt diferenciat pel que fa a la realitat i a la ficció. El context històric de l'obra és de principis del segle XX. Això vol dir que, quan el narrador torna al seu poble passats deu anys, no és possible que els avenços tecnològics de què parla al llibre –característics dels anys 60– haguessin arribat al poble, ni tan sols a les ciutats. Quan Villalonga publica *Les Fures* el 1967 l'autor té setanta anys; llavors sí que es pot dir que les noves tecnologies del moment ja havien començat a arrelar dins la societat.

La imatge de la infantesa feliç es conté en aquesta frase: “Bearn és la imatge del Paradís Perdut, i només cobra valor perquè ja no existeix”. La segona part mostra com n'és, de devastadora, l'acció del temps, quan el narrador torna a Bearn deu anys després, quan en té vint-i-un.

2.1.1. Personatges masculins de *Les Fures*.

En general, els personatges villalonguians tenen una escassa descripció física, ja que a l'autor l'interessa exclusivament la psicologia dels personatges. L'escriptor considera molt més important el paper que es concedeix al retrat interior que a l'exterior.

La majoria de figures que apareixen a la novel·la *Les Fures* resulten ser éssers reals, que jugaren un important paper en l'aprenentatge del viure del Llorenç Villalonga infant. Els personatges masculins resultaren ser un model de les millors qualitats morals dels homes: la

lleialtat, coratge, netedat de cor i autenticitat. Així ho fa dins la ficció Xim, el ferrer: «No era intel·ligent com la dida, avui convertida en senyora de cotxe i títol a Bordeus, però li guanyava en noblesa i generositat. Es donava a tot sense pensar en el preu, i el destí, avar, absurd, el féu morir abans d'hora i despullat.» (Villalonga 2006:75)

La creació del primer model de masculinitat i de força comença amb l'Antonio, l'assistent del seu pare. Aquests valors els veié poc després prolongats en el ferrer de Bunyola, un veritable heroi mitològic als ulls del petit Llorenç. És de la fusió d'aquests dos homes que neix Xim, el ferrer fictici de *Les Fures*.

Antonio, el porta a cavall per primera vegada i l'ensenya a sostenir-se dempeus i sense por damunt la gropa de l'animal. Aquest mateix fet es veu dins la novel·la. Es tracta del moment en què el protagonista parla d'allò que el ferrer del poble li ha ensenyat:

Ell em va ensenyar aquesta mena de jocs que apassionen a la primera edat, perquè els músculs i la imaginació els reclamen ensems: caminar damunt les mans, peus enlaire; penjar-me de cap per avall dels arbres; mantenir-me, vencent la por, que al principi era gran, dret damunt una bístia a trot, justa davant el meu mestre, que la menava amb les cames i duia els braços oberts, a l'aguait d'una possible caiguda. (Villalonga 2006:77)

A poc a poc l'assistent de la Corunya es va confonent dins la ment de l'escriptor mallorquí, i és substituït per Xim, el ferrer de Bunyola, el poble on Villalonga passa la seva infància malaltissa. De fet, és destacable que el personatge que apareix a la novel·la i el ferrer de Bunyola tinguin el mateix nom i professió.

Un altre fet en què coincideixen realitat i ficció és que Xim, el ferrer de Bunyola, ensenyà al jove Villalonga a nedar al safareig de Son Pastor i a muntar les bísties que li duen a ferrar. Aquest mateix fet surt a l'obra descrit de la següent manera: «En Xim, des de l'altre costat del safareig, honest dins la seva casta nuesa, plegat de braços, em contemplava amb ulls negres i tranquils» (Villalonga 2006:78)

A més de l'Antonio i del ferrer de Bunyola, Xim té a veure amb un company de Saragossa, Fernando Santiago Armillo². No s'ha de passar per alt aquesta comparació, ja que aquest company, que compartí anys universitaris a Saragossa amb Villalonga, representava la força física.

Llavors, Xim representa ser l'element positiu de la infància, que li aporta la noció de valors que sempre defensà: noblesa, generositat, estoïcisme, heroisme, lleialtat i seguretat.

---

² Aquest personatge es veurà més desenvolupat a l'apartat Personatges masculins d'*El misantrop*.

Un altre fet important és la imatge paternal que l'autor atorga al personatge del ferrer. La relació que Llorenç Villalonga tenia amb el seu pare no era precisament idíl·lica, ja que no hi havia cap tipus de lligam afectiu, tal com l'autor ho fa saber al lector dins la ficció. A continuació teniu un fragment que mostra com el jove protagonista veu el ferrer:

Déu m'ha fet la gràcia de no ser envejós, però si mai he sentit en la meva infantesa, i encara ara, enveja de ningú ha estat d'En Xim el ferrer. Ell devia tenir aleshores una trentena d'anys (hauria pogut esser mon pare i així el considerava, en substitució d'aquell pare llunyà i displicent que no m'havia besat mai) i constituïa un magnífic exemplar masculí, un nord i una fita... Fort com quasi tots els del seu ofici, era un atleta del tipus fi. (Villalonga 2006:75)

Com passa amb tots els personatges, Xim és l'objecte d'una petita descripció física que, basant-me en l'esquema que ofereix Vicent Simbor Roig a les pàgines 159-180 de *Llorenç Villalonga a la recerca de la novel·la inefable*, és descrit seguint les mateixes pautes dels personatges que Simbor classifica com a Homes Joves:

En Xim el ferrer fou el primer que es presentà damunt el portal. La presència d'aquell jove fort i admirat, que tantes vegades m'havia passejat a coll i que em deixava tocar els seus braons rient i mostrant unes dents blanques, em tranquil·litzà una mica. (Villalonga 2006:56)

En aquest apartat, i els que tenen a veure amb *El misantrop* i *Un estiu a Mallorca*, es pot observar com Villalonga es plasma en un o més personatges de les seves obres. En aquest cas es troba dins el narrador-protagonista, del qual no se'n sap el nom.

A Villalonga, li arriben els mals de la infància i comença una etapa de salut un tant delicada. Un metge el posa a dieta de llet, la qual cosa el debilita. És quan comença a passar llargues temporades a Bunyola convalescent i per això l'enviaren a fer salut a la casa dels Cocons amb la senyoràvia, a més de passar algunes temporades a casa dels seus oncles, també a Bunyola, que a *Les Fures* apareix amb el nom de Sa Coma. A continuació es pot veure això mateix dins la ficció de la novel·la:

A causa d'unes dècimes de febre, els metges havien aconsellat que m'enviassin a la muntanya. Em dugueren de primera intenció a ca la senyoràvia, que no sortia de les seves terres de Sa Coma, entre Bearn i el vessant de S'Aucadena. Aleshores jo era molt consentit i ella no me'n passava ni una. Vista la incompatibilitat, al poc temps decidiren que anàs a viure amb la meva dida, que m'ho consentia tot, des de transgredir el règim de

llet, que em mantenia la febre, fins a rebutjar els medicaments, que m'emmalaltiren l'estómac. (Villalonga 2006:27)

El temps d'infància al poble sempre fou recordat pel novel·lista com el millor de la seva vida. Tal i com diu a la novel·la: «A Bearn vaig passar els anys millors de la infantessa.» (Villalonga 2006:27). A més, també es pot veure com recorda aquella malaltia curada, segons el metges, amb llet:

D'escola, ni parlar-ne. Els metges, després de debilitar-me posant-me a règim de llet, havien decretat que la manca de salut no em permetia anar-hi, i encara que, des que vaig començar a menjar de tot, la meua salut era perfecta, ningú no pensava fer-me estudiar «per ara». (Villalonga 2006:69)

Un altre fet destacable és la relació amb el seu pare. Llorenç Villalonga mai arriba a tenir una relació afectuosa amb ell, el respectava, això sí, però no sentí per ell admiració ni cap altre tipus de lligam paternofilial. Aquest fet no només es veu dins aquesta novel·la sinó que, emmascarat darrere altres personatges, la figura del pare de Villalonga és rebutjada.

Aquest distanciament es veu reflectit en la seva infantesa personal en la qual, com explica a Jaume Pomar a *La raó i el meu dret*, el pare militar sols vol que el seu fill sigui fort, com ell, i la sensació d'estimació mai va aparèixer per cap de les dues bandes. A la novel·la es veu el caràcter del pare envers el seu fill de la següent manera: «—Està malcriat —deixava caure el meu pare des de l'altre cap de cambra.» (Villalonga 2006:134).

Com s'ha pogut observar amb el personatge de Xim, el ferrer, tant en la realitat com en la ficció, Villalonga el pren com a model de masculinitat, tot renunciant així a qualsevol tipus d'afecció cap al seu progenitor.

Una altra prova que mostra el reflex de Villalonga en el narrador de l'obra és la seva afició als esports. L'autor mallorquí era un bon esportista; al llibre també ho mostra així: «La vida a ple aire i els exercicis a què m'havia anat afeccionant el meu admirat amic el ferrer m'havien donat una força superior a la que em corresponia per edat.» (Villalonga 2006:72)

El darrer fet destacable, i que corrobora l'emascament de l'autor mallorquí darrera el narrador de *Les Furies*, és el rebuig pel futur tecnològic. Villalonga aposta per una cultura feta per a esperits selectes, la qual cosa el fa desconfiar dels productes que consumeixen les masses. Troba que el consum d'unes màquines innecessàries emmalalteix la ment de les persones i no les deixa pensar.

Durant la infantesa, l'escriptor, tingué un somni que simbolitzava una por al futur i al progrés, simbòlicament representats en la locomotora. L'excés de tècnica, arribà a pensar,

només podia acabar en una solució desastrosa, la pèrdua de la identitat. Era la crisi de la civilització occidental viscuda de manera interioritzada i que només fou capaç d'expressar amb les seves obres. A *Les Fures*, ho fa el narrador, ja adult, de la següent manera: «—Tots aquests invents acabaran amb noltros, Sen Toni. Dues mil pessetes tudades. Jo agafaria es *transitot* i el tiraria dins s'avenc d'En Vidal.» (Villalonga 2006:125)

Pel que fa al pare del narrador, es sap que es tracta de Miquel Villalonga Muntaner. Hi ha un fet que va marcar la vida de l'autor i que va plasmar dins l'obra, la qual cosa corrobora definitivament que el pare fictici fa referència al pare real de l'autor. A l'obra es dona la següent escena: «—Està aviciat, malcriat —repetia el pare en veu baixa, pensant en una cosina no tan bella com la meva mare, però vuit anys més jove.» (Villalonga 2006:135). Aquest fet sembla que va marcar la infància de l'autor, que tan aferrat estava a la mare:

La mare, emotivament malcontenta, bolcava en els fills, especialment en els dos petits, la tendresa menyscabada per les absències del marit. Tant Miquel com Llorenç s'han referit a les aventures del pare: el primer parla de la bella irlandesa —madame de Brets a *Falses memòries*— i el segon diu que l'espia amb una teta sospitosa. (Pomar 1995a:31)

A moltes de les seves obres, Villalonga, deixa entreveure algun personatge que mostra una ambigüïtat sexual. A *Les Fures* apareix sota l'aparença de vicari jove. Aquest personatge és Francesc Camps, el vicari de Bunyola de quan era nin, que li donava classes de Doctrina Cristiana. Aquest sacerdot despertà en Villalonga una admiració per la seva bellesa. El Vicari deixa veure una ambigüïtat sexual, ja que té característiques que són més les de una dona, però tot i així actua com un home. A continuació es pot veure la descripció física que Villalonga en fa i mostra aquesta androgínia:

Darrerament, vell i apoplèctic, li posaren un ajudant, un capellà jove, dolç, emperò abrinat, que m'acariciava passant-me dos dits per la cara. Na Coloma, que m'anava descobrint el món, em féu notar que es rentava amb sabó fi i que tenia els cabells tan rossos com ella.

—I també te ets uis blaus. Sa seva criada diu que és un santet i que serà un gran predicador. (Villalonga 2006:42)

Tot i això, l'autor deixa veure que té els trets d'un home valent:

Quan queia no es feia mal, era de goma i rodolava com una pilota, però no tenia esperit aventurer.

El capellà nou sí que en tenia. Era un heroi i era, al mateix temps, dolç i rossenc igual que Na Coloma. Vivía prop de nosaltres. (Villalonga 2006:46)

El darrer personatge és En Joanet. He considerat important destacar-lo perquè representa el tema de la relativitat del bé i del mal, ja que aquest fa el mal però no n'és conscient, per la qual cosa no és responsable del que fa. Tot i no ser un personatge que pugui estar relacionat amb una persona real, no vol dir que no hagi pogut existir si es té en compte que l'escriptor també era psicòleg. És molt probable que aquesta innocència, convertida en beneitura pogués ser observada en el caràcter dels pacients de l'escriptor. Així és descrit Joanet dins la novel·la:

Deia que sí amb el cap. Sempre deia que sí, i aquella qualitat de bàmbol, que me'l feia una mica menyspreable, fou la que més tard, convertit en un jove agradós, li havia de donar tant partit entre les estrangeres de certa edat. De moment, era el més beneït de l'estol i vivia feliç amb la seva beneitura, menjant pa-amb-oli amb sucre. (Villalonga 2006:50)

2.1.2. Personatges femenins de *Les Fures*.

A Llorenç Villalonga, el món femení se li presenta a Bearn amb les qualitats de la tendresa, la companyia... tota la fascinació capaç de suscitar en el nen l'atractiu de la dona. A *Les Fures* descobreix la dona amb Tonina, la dia, i la filla d'aquesta, Colometa, companya de jocs del narrador.

Tonina, segons l'autor, és una dona jove, bella i ben formada. Dins la realitat, quan Villalonga estava a Bunyola, va compartir vivències amb Tonina, una pagesa bunyolina d'ulls verdosos, rossa i agradosa. Curiosament el personatge que apareix a *Les Fures* en conserva el nom.

Pel que fa a la seva descripció física no en dóna molts de detalls, però sí que entra dins el seu retrat psicològic, el qual conté uns valors molt semblants als de Xim, el ferrer: «Era una dona molt llesta i de vegades no es podia saber què pensava. Sempre amable amb tothom i disposta a fer un favor, seguia el seu cap envant i no es deixava governar per ningú.» (Villalonga 2006:61)

És cert que probablement Tonina no existí amb aquest caràcter que li dóna a la novel·la, però sí és fàcil observar que tant el ferrer com la dida són dues persones amb uns valors que Villalonga admira i, per aquest motiu, no concep que l'un no pugui estar sense l'altre. Així ho mostra a l'obra quan el narrador s'assabenta que la dida va tenir un fill del qual no es sap amb certesa qui n'era el pare: «Per a mi és indubtable que En Xim era el pare de l'infant. Una dona tan perfecta com la dida només podia haver tengut, per amant, el ferrer, que se la mereixia per dret propi.» (Villalonga 2006:165)

La filla de la dida, dins la ficció, és Coloma, la seva germana de llet, que sabia manipular el personatge-narrador, tot aprofitant-se dels seus sentiments. En la seva descripció física es segueix l'esquema que proposa Vicent Simbor Roig. La descriu com una nina rossa i bella. L'autor del llibre *Llorenç Villalonga a la recerca de la novel·la inefable* es fixa en els personatges villalonguians i conclou que tots comparteixen uns trets físics característics. En aquest cas, Coloma és rossa, com la majoria de les dones joves que Villalonga inclou a les seves novel·les. Per exemple:

–Tu empatxa't de noltros i no d'ell –havia dit Na Colometa, afalagadora i cruel com una moixa, mirant-me als ulls–. Ell que s'arregli amb Na Margalida. ¿Que no mos estimam, tu i jo?
Era veritat. ¿Qui no l'hauria estimada, tan rossa, amb els ulls de color de cel? Ens bastàvem nosaltres dos. (Villalonga 2006:38)

Coloma era una al·loteta que jugava amb l'autor per Bunyola. En aquest cas, i repetint-ho amb molts de personatges, l'autor mallorquí no ha canviat el nom de la nina real amb de la seva enamorada fictícia.

Un altre fet, que l'autor incorpora dins la seva companya de ficció, és que la nina, la qual descriu llesta, descobreix un lladre gràcies a la seva intuïció. Aquest fet també es donà a la realitat, però en aquest cas la responsable és Coloma Pons, una criada dels Villalonga que casualment té el mateix nom que la Coloma de la ficció i la Coloma amiga d'infantesa a Bunyola. Damià Ferrà-Ponç ho explica de la següent manera en el seu llibre *Escrits sobre Llorenç Villalonga*:

El descobriment d'un lladre a través de la intuïció psicològica correspon al que féu Na Coloma Pons, una criada dels Villalonga a la seva casa de Binisalem. Per deducció endevinà que l'autor d'un robatori havia estat un tal Coixet. (Ferrà-Ponç 1997:139)

La fictícia senyoràvia del narrador, tot i no ser descrita en cap moment físicament, també coincideix, psicològicament, amb l'àvia de l'autor. Villalonga coneix la seva forta personalitat durant el seu sojorn a Bunyola. Dona Catalina no sortia de Sa Coma, però tot i així estava informada de tot el que passava. A *Les Fures*, Villalonga en diu: «Fins a tal punt era dictatorial, que la mentida damunt la qual fonamentava les seves disposicions acabà, de vegades, essent veritat, vull dir, admesa per la majoria.» (Villalonga 2006:58)

Per una altra banda, la mare del narrador és vista com una dona llunyana, bella i deïficada. En aquest cas representa tot el contrari al que sent Villalonga pel seu pare. A la novel·la la descriu en una escena en la qual es pot observar aquesta admiració:

–Aquest infant delira, sua –deia la meva mare tocant-me el cap. I es fregava els dits amb aigua de colònia.

Era una senyora bella, un poc llunyana, una deesa, quasi. A cinc anys, jo l'adorava. En tot el món no hi havia una bellesa semblant. Era totpoderosa. (Villalonga 2006:134)

Finalment, un altre personatge dins l'apartat femení que apareix a la novel·la és Na Margalideta. És important destacar-la ja que representa el mateix que En Joanet, però des del punt de vista de la dona. Aquesta innocència extrema que pot semblar beneitura és descrita pel l'autor amb una certa simpatia i atracció:

Na Margalideta em feia molt de cas, i ja he dit que no semblava donar importància a la deformació de la meva cama, que mai no havia vist nua. Parlàvem quasi sempre, això és veritat, d'En Joanet; però, lligats per aquella comunitat de sentiments, crec que m'hauria estat senzill d'obtenir d'ella tot quant hauria volgut. (Villalonga 2006:183)

No seria del tot correcte acabar aquest apartat sense fer esment de dos personatges que donen nom a la novel·la: les Fures. Elles representen el xoc entre la raó i la follia, la màgia i el coneixement racional. És per això que Xim i Tonina no les temen, ja que ells dos representen la raó en front de la resta del poble, que seria la incultura que els fa creure en supersticions il·lògiques.

Com que la novel·la és plena de transposicions de personatges reals se sap que quan, d'al·lot, Villalonga estava per Bunyola va conèixer dues filles d'un metge de la vila que vivien recloses a casa seva, gairebé sempre amb el llum apagat. Aquestes dues dones misterioses haurien donat lloc als personatges de les Fures.

Per acabar adjuntaré un petit fragment d'una entrevista feta a *Ràdio Popular* pel periodista Josep Cabrinetti i que Jaume Pomar reproduceix dins el seu llibre *La raó i el meu dret*. Amb aquestes paraules Villalonga ens confirma que les seves obres sempre tenen un contingut autobiogràfic:

JC: A on agafava vostè es personatges de totes aquestes novel·les, vostè els havia vist a sa vida, els recordava de qualque cosa, els agafava un poc de sa història?

LIV: Sí, desde luego, eren coses viscudes, no és ver? (Pomar 1995a:416)

3. *El misantrop.*

El misantrop narra la història de Salvador Mendoza, un jove que trasllada el seu expedient acadèmic a Saragossa per poder acabar la carrera d'advocat. A la residència d'estudiants on sojorna coneix tot un seguit de companys, dels quals destaca un jove misteriós que capta l'atenció del protagonista. Es tracta de Cèsar Làcar, "El Navarro".

Els dos amics comparteixen el gust pels esports la qual cosa els porta a abandonar la Universitat i marxar a treballar d'acròbates a un circ. Després d'un ensurt, que quasi els costa la vida, i la pressió a què Salvador es veu sotmès per part de la seva sogra perquè acabi els estudis, fa que el protagonista abandoni el seu company i torni a la Universitat per a llicenciar-se i, finalment, casar-se amb la seva promesa Fuensanta.

L'obra conclou quan Salvador ja s'ha casat i fa un viatge a París on troba un taxista demacrat, que s'assembla molt a aquell jove misantròpic, del qual no va tornar a saber res des que l'abandonà per a convertir-se en un home casat i responsable.

3.1. Personatges d'*El misantrop.*

La finalitat d'aquest apartat és fer una anàlisi dels personatges de l'obra *El misantrop* i poder corroborar si aquests són totalment ficticis, extrets exclusivament de la ment de l'autor, o reals; veure si l'autor es va basar en alguna persona per a construir la personalitat de cada figura.

El 30 de setembre de 1924 Llorenç Villalonga trasllada el seu expedient acadèmic a la Universitat de Saragossa amb la intenció d'aprovar la carrera de medicina. Ho fa després d'haver provat sort a la facultat de Múrcia (1919), Barcelona (1920-1923) i Madrid (1923-1924). Durant el sojorn a Saragossa viu a la Residència Universitària d'Estudiants del Paseo de Ruiseñores, barri de Torrero, context de la novel·la *El misantrop*. A la Universitat de Saragossa troba els amics Joan Casas i Bernat Calvet, que l'acompanyen durant el recorregut per les distintes universitats d'ençà que abandonà Mallorca. Un grup d'estudiants bascos format per José Mª Gáldiz, Joaquín Susaeta Ochoa de Echagüe ("*El Gato*"), José Díez de Lizárraga i Modesto Echevarría conviuran amb l'escriptor durant la seva estada a Saragossa. Tots aquests companys de la universitat són els qui emprà el mallorquí per a crear molts dels personatges ficticis de la novel·la *El misantrop*, una obra de fons molt directament autobiogràfic.

A part dels seus companys mallorquins i bascos, Llorenç Villalonga coneix un castellà vell –quasi navarrès–, anomenat Fernando Santiago Armillo, el qual ofereix a l'escriptor una profunda amistat. Aquest jove misteriós era conegut pels de la residència com “*El navarrès*” o “*L’antipàtic*”, probablement pel seu caràcter abrupte, auster, silenciós, intractable, *misantròpic*. Armillo esdevé el personatge protagonista de la novel·la villalonguiana *El misantrop* amb el nom de Cèsar Làcar.

Ja a la «introducció» de la novel·la, Villalonga escriu unes paraules que, dirigides directament al lector, expliquen que el relat parteix d’un conjunt de records del propi autor. A continuació, adjunto un fragment del prefaci del llibre, en el qual es demostra que el novel·lista construeix el seu escrit a partir d’un conjunt de memòries personals:

Com que no tracto d’escriure unes memòries, sinó més aviat de compondre, sobre la base dels meus records, una novel·la, podria silenciar les circumstàncies que m’obligaren a entrar de mosset en aquell centre d’estudiants; però no serà extern a l’enfocament d’aquesta història dir que des que vaig quedar sol als nou anys... (Villalonga 1990: 7)

3.1.1. Personatges masculins de *El misantrop*

Com ja he dit a l’apartat anterior, els personatges que l’autor mallorquí, Llorenç Villalonga elabora no estan gaire definits quant a la seva descripció física. Pel que fa a la psicologia, estan molt aprofundits.

Tal i com proposa Vicent Simbor Roig a *Llorenç Villalonga a la recerca de la novel·la inefable*, l’autor mallorquí segueix uns criteris molt estrictes i mecànics a l’hora de descriure físicament cada un dels seus protagonistes. Per una banda, fa una classificació entre homes joves i homes madurs. Als primers, els descriu segons el cos, les dents, els cabells, la pell, els ulls, les mans, la boca, la cara, el coll i l’esquena. És interessant aquesta classificació ja que per a descriure físicament Salvador Mendoza, Villalonga, com es pot veure en el següent fragment, només fa referència a com són les dents i la pell. «Mendoza es girà somrient. Les seves dents destacaven blanques, damunt la pell morena.» (Villalonga 1990:22). En aquest cas es pot veure un retrat físic molt semblant al de l’escriptor durant la seva joventut, la qual cosa pot fer pensar que Salvador Mendoza és el propi Villalonga.

Per a poder afirmar definitivament que Salvador Mendoza és un *alter ego* de Llorenç Villalonga cal entrar més dins del personatge i comprovar si hi ha més similituds.

Una altra informació que no passa desapercibuda és que Salvador Mendoza també havia estat cursant els estudis a Madrid i es trasllada a la Universitat de Saragossa, perquè allà és més fàcil aprovar la carrera, tal i com ho va fer Villalonga. El fragment que ve a continuació fa referència al moment en què es comunica al lector que Mendoza fa un canvi d'universitat i per què: «Havia deixat la Residència de Madrid perquè allà era difícil cursar la carrera sense dedicar-hi un temps que li semblava absurd escamotejar a la vida». (Villalonga, 1990: 17)

Una altra pista molt important l'ofereix Jaume Vidal Alcover a la seva obra *Llorenç Villalonga (o la imaginació raonable)*, on diu el següent:

Els fets, llocs i personatges de la realitat exterior es barregen i transformen dins el subjectivisme mític de l'escriptor. Fernando Santiago Amillo esdevindrà Cèsar Làcar; trets de Llorenç Villalonga i Joaquim Susaeta conflueixen en el tipus de Salvador Mendoza; Echevarría, un basc esportiu primari, manté el seu nom a la novel·la; Don Miguel Allué es canvia en Francesc Crespo Bernal; Saragossa passa a ésser el Lerma Real del Ebro. (Alcover 1984: 68)

Joaquim Susaesta Ochoa, un dels amics bascos amb el qual Villalonga va conviure durant el seu sojorn a la Residència de Saragossa, es troba desdoblant en el personatge de Salvador Mendoza, tal i com diu Jaume Vidal Alcover, i en Marqueze que, dins l'obra, és descrit físicament de la següent manera: «L'al·ludit, alt, ros, polit com una nena i indòmit com un zebra, s'havia posat dret.» (Villalonga 1990:44). I també ens diu que és una persona tranquil·la.

No perdia els estreps i l'aspecte de senyoreta ben educada se li accentuava. Tenia una sang freda que desconcertava els companys de vegades i que l'havia fet sortir airós en més d'un altercat. (Villalonga 1990: 79)

D'aquest personatge, se'n pot extreure una descripció un tant efeminada. Villalonga, a moltes de les seves creacions masculines, els dóna un aspecte que poc té a veure amb la masculinitat amb la qual retrata els altres companys. També es pot observar en l'apartat anterior que fa referència a *Les Fures* on apareix el Vicari jove, també descrit amb unes característiques físicament femenines.

Fins ara s'ha pogut veure que Villalonga atorga el seu físic jove i esvelt a Salvador Mendoza, la seva classe i l'aristocràcia a Marqueze, però encara queda una part molt important de l'autor i és la seva intel·ligència. L'escriptor mallorquí va crear el personatge de l'Agustí per incorporar en ell la faceta més culta de si mateix. Es pot veure representat dins

l'obra de la següent manera: «Agustí estava envoltat d'un halo misteriós. Era savi i invisible com els antics Rosenkreuz. Vivia consagrat a l'estudi.» (Villalonga 1990: 38)

Una altra coincidència molt important amb l'Agustí s'esmenta al llibre de Jaume Pomar *La raó i el meu dret*. Pomar fa menció d'un intent de casament entre Villalonga i Coloma Sureda, un matrimoni amb el qual el pare de la jove no està gens conforme. Igualment, a la novel·la, el pare de l' enamorada de l'Agustí tampoc no vol que la seva filla es casi amb el seu promès.

A continuació dos fragments, un de *La raó i el meu dret* i l'altre de la novel·la, que deixaran veure dites coincidències:

Continuen les trobades esporàdiques amb Coloma, al principi observades pel pare amb tolerància. Cap a finals de 1929 i principis de 1930, el fet ha transcendit dins Palma: Llorenç Villalonga es vol casar amb Coloma Sureda. Les amigues i parentes d'ella ho troben incompreensible. (Pomar 1995a: 117)

Agustí era pobre. El pare d'ella s'oposava al casament fins que guanyàs una càtedra. Un oncle capellà, a costa de mil esforços, li enviava l'indispensable per a pagar-se els estudis. (Villalonga 1990:38)

També cal dir que a *La raó i el meu dret* es parla del rapte la Coloma Sureda per part de Villalonga. Igualment, a la novel·la, Salvador Mendoza li proposa a l'Agustí segrestar la seva promesa: « –Crec –li digué Salvador– que no hauries de pensar tant en el sogre i més en la noia. No et fies d'ella? Rapta-la.» (Villalonga 1990:98)

Un cop comprovat que Llorenç Villalonga apareix descrit en tres personatges que formen part d'*El misantrop*, cal veure com altres dels seus companys també apareixen camuflats dins la novel·la. Un d'ells, probablement el més important, és Cèsar Làcar. Aquest jove és descrit dins la novel·la com un atleta, ja que practica boxa i barres. És important saber que practica boxa ja que és un esport que també practicava Villalonga a la seva vida real i que, a més, resulta un nexa d'unió entre Salvador Mendoza i Cèsar Làcar. Deixant de banda la complexió física d'"El navarrès" l'autor el descriu basant-se només en el color de cabells i dels ulls: «Cèsar el filtrava amb una intensitat quasi dolorosa. Tenia els ulls clar i el pèl color de coure, com un visigòtic.» (Villalonga 1990: 24)

Seguint l'esquema dels personatges masculins joves en l'obra de Villalonga que Vicent Simbor Roig planteja, la descripció que fa referència al físic dels personatges és curta però concreta.

Gràcies a la informació que donen diversos autors sobre Fernando Santiago Armillo i el que es pot llegir de Cèsar Làcar dins *El misantrop*, resulta fàcil deduir que els dos joves, el real i el fictici, són el mateix. Tot i la corroboració oferta per diferents estudiosos, a continuació adjunt un seguit de referències per a justificar la comparació.

La primera pista és que tant el personatge real com el fictici tenen els mateixos malnoms: “El navarrès” i “L’antipàtic”. A continuació un extret d’un diàleg entre Salvador Mendoza i Jaume Ontiveros:

–Hola –digué–. Sóc el teu veí d’habitació. ¿Em convides a fumar? Aquest pis és una llauna. No hi ha ningú més que tu i jo, i, al fons de passadís, el Navarro.
–El Navarro? –inquirí Mendoza.
–Es diu Cèsar. També li diuen l’Antipàtic. (Villalonga 1990:14)

Fernando havia nascut a una ciutat vella de Castella, prop de Navarra, d’aquí el sobrenom d’“el navarrès”, tal i com el coneixien els seus companys de la residència real. Un tret molt important que dóna el sí rotund al fet que Santiago Fernando Armillo sigui Cèsar Làcar és el que diu Jaume Pomar al llibre *La raó i el meu dret*:

Llorenç, fet de suavitats i d’hipocresies mediterrànies, observa divertit que aquella manera seca de contestar a les coses amb un sí o amb un no vol dir que mai no ha entès la immensa gamma de matisos. (Pomar, 1995a: 74)

De totes formes, a part de les descripcions de Cèsar que es poden extreure dels propis personatges, el lector pot comprovar per si mateix la sequedat del personatge en el diàleg, la mateixa manera que tenia de contestar Armillo, silencis i abrupte, amb aquella manera de contestar les coses amb un sí o un no. A un moment del llibre, Doña Lola, parlant amb Salvador Mendoza, ja li diu que troba que Cèsar és un jove seriós:

–T’ho ha dit la Rata? Doncs mira, la veritat, no ho sé. Ja saps que Cèsar conversa poc.
–També em digué Ontiveros que li deis l’Antipàtic.
–Però si és simpatiquíssim! ¿Tu l’has tractat a fons, Lola?
–El trob envaint, i tan seriós... (Villalonga 1990: 50)

Un altre tret que menciona Jaume Pomar sobre Fernando i que coincideix amb Cèsar és la relació que té el *misantrop* amb les dones. Villalonga detecta que Fernando sent un gran menyspreu per elles. Al següent fragment es pot veure com “L’Antipàtic” té el mateix pensament envers al sexe femení. I és que durant tota l’obra el personatge mostra un cert rebuig envers a les dones:

- No -Digué bruscament-. No em parlis ara de dones. Tot em fa fàstic.
- «I si és més foll o més llest que no em figurava?», pensà Mendoza.
- A més, jo no puc agradar a cap.
- Doncs els agrades més que Rodolfo Valentino.
- Saps perfectament a què em referesc.
- De sobres, estimat; si les tractes a cops de puny... (Villalonga 1990: 149)

Abans de fer referència a un altre personatge seria important destacar la relació tan personal que tenen César Làcar i Salvador Mendoza. I és que en alguns fragments és possible que el lector pugui observar un apropament que va més enllà de l'amistat.

Però, vol transmetre, Villalonga, realment, una relació homosexual dissimulada dins l'obra? Rosa Cabré i Joaquim Molas donen tot un seguit d'informació que fa pensar que no és així. La següent citació fa referència a una conversa que tenen Agustí i Salvador: «-És a dir que Cèsar i tu us admireu més del que us admiren les vostres amigues.» (Villalonga 1990:87). Un altre exemple seria el que descriu el narrador després que Salvador i Cèsar s'haguessin barallat:

Després d'aquell singular combat de boxa, acabat en lluita lliure, caigueren en un son vertiginós. Salvador es despertà primer. Encara feia fosca. Palpà en les tenebres i la seva mà topà amb el pit de Cèsar, que ara batejava plàcidament. «Els nostres cors», pensà, «no s'han espatllat». I sentí que ja es podien atrevir a tot. (Villalonga 1990:144)

Joaquim Molas, en el pròleg del primer volum de les *Obres completes* de Villalonga del 1967, també fa referència a l'ambigüitat sexual que Llorenç Villalonga atorga a alguns dels seus personatges. La relació entre els homes que Villalonga plasma a alguna de les seves obres, apareix a partir del viatge que fa l'autor a Florència el mes de maig del 1950. Allà contempla per primera vegada, a la plaça de la Signoria, una escultura on Aquil·les porta el cos mort de Patrocle. D'entrada aquesta relació entre Aquil·les i Patrocle pot fer pensar en una preocupació per la relació homosexual entre aquests dos guerrers, tal com ja va remarcar Plató, entre d'altres, i que ha estat tractat per diversos estudiosos. La qüestió és que Villalonga opinava, segons esmenta Rosa Cabré en el seu article *Aquil·les i Patrocle en Llorenç Villalonga* (Cabré 2007:152), que l'amistat entre homes d'un determinat nivell intel·lectual podia ser la relació humana més altament satisfactòria, tant en el pla moral, com en el cultural, tal i com ho planteja en la redacció d'*El misantrop* amb els personatges de Salvador Mendoza i César Làcar.

Un altre personatge que apareix a l'obra d'*El misantrop* i que va existir a la vida real fou Miguel Allué Salvador. Dins la novel·la apareix amb el nom fictici de Don Francesc Crespo Bernal, anomenat pels estudiants Don Francesc Franciscà en to de burla. Aquest personatge se sap que va existir, ja que se'n tenen moltes notícies d'ell a part de la que ens narra Villalonga durant l'estada a la Residència Universitària de Saragossa. El propi autor esmenta Miguel Allué Salvador com a director de la mateixa.

En el següent fragment extret de *La raó i el meu dret* també es pot comprovar la coincidència que hi ha quan apareix l'interès pel jove estudiant mallorquí per part de Francesc Franciscà:

Don Miguel Allué, durant el primer curs passat a la Residència, ha observat amb ulls curiosos aquell estudiant mallorquí, bon coneixedor d'Anatole France, que ara fa la seva primera lectura de Proust. (Pomar 1995a: 76)

Es pot observar el mateix interès dins la novel·la:

Vostè, Senyor Mendoza, té una bella pronunciació. De quina part de Múrcia?
–Dehesa de San Ginés, contigu ja amb Albacete.
–Magnífic. Allà, pels famosos camps de Montiel, que s'esmenten en el *Quixot*.
–Els camps de Montiel queden un poc més amunt, ja prop de Ciudad Real.
–Magnífic. ¿Li agradaria recitar davant Sa Majestat la llegenda de Zorrilla *A buen juez, mejor testigo*?
–El que faltaria saber és si Sa Majestat... (Villalonga 1990: 46)

A més, tant al llibre *El misantrop* com a la biografia de Pomar, apareix l'episodi de la visita d'Alfons XIII a la residència.

Amb motiu de la visita d'Alfons XIII a la Residència, Llorenç Villalonga i Joan Casas formaren part d'un comitè de recepció al monarca. (Pomar 1995a: 76)

A la novel·la *El misantrop* el fet de la visita del Rei es representa de la següent manera:

Jaumet de Ontiveros obrí els ulls golosos.
–Doncs?
–Una notícia de les que fan època. Sa Majestat el Rei, ve de passada per a França, s'aturarà per unes hores a fi de visitar, cedint als meus precis, la Residència d'Estudiants. Li don permís perquè sigui el primer a comunicar-ho als seus companys. Demà ho publicarà la premsa. (Villalonga 1990: 35)

A aquest personatge no se'l pot classificar segons el criteri que proposa Vicent Simbor Roig amb les descripcions dels homes, segons si es troben a la joventut o a la maduresa, ja

que l'autor no en fa una descripció física. En cas de fer-ne una, s'ubicaria dins l'apartat d'home madur. De Don Francesc només es pot observar l'animadversió que sent l'autor pel director, ja que tampoc no elabora molt el seu personatge psicològicament.

Tot seguit hi ha una sèrie de personatges masculins que apareixen a la novel·la, que resulten difícils de situar en la vida real de Llorenç Villalonga. Un dels darrers que he pogut ubicar (però tot i així no corroborar) és Modesto Echevarría, Echevarría dins la novel·la. Es pot intuir que són la mateixa persona, ja que ambdós són d'origen basc i que, a més, Villalonga conserva el nom de la persona real a la novel·la. Es veu a continuació: «Era un home ordinari, per molt as del futbol que fos, fill d'un comerciant de Bilbao.» (Villalonga 1990: 60)

No paga la pena saber que Villalonga creava molts dels seus personatges a partir de la mescla de comportaments de persones que formaren part de la seva vida. Fins i tot, s'ha pogut demostrar dins el present treball que tres dels protagonistes de la novel·la: Salvador Mendoza, Agustí i Marqueze són extrets d'un mateix caràcter: del de Llorenç Villalonga.

He considerat adient fer referència a Jaume de Ontiveros, el qual pareix no tenir cap coincidència amb una persona real. Però això no vol dir que Villalonga no s'inspirés en algú per crear-lo. Aquest personatge era un prototip molt freqüent entre els estudiants d'aquella època, potser s'inspirà en algun company de la residència d'estudiants per a crear-lo. El personatge rep el malnom de “*La Rata Sàvia*” i és descrit com un jove d'uns setze anys molt curiós i irrespectuós i de Joaquim Orgaz, un jove alt i visionari, que no obria mai la boca i que era bastant creient.

3.1.2. Personatges femenins d'*El misantrop*.

Dins la novel·la hi ha tot un seguit de personatges femenins, però són una minoria en contrast amb els masculins.

Seguint l'esquema de Vicent Simbor Roig, el mateix que havia fet amb els homes, hi ha una separació entre la descripció de la dona jove i de la dona madura.

Dins *El misantrop* apareixen tres personatges femenins que es poden classificar dins la maduresa. Es tracta de Doña Lola “*La Puntillera*”, Concha Romanos i Mme. Sagan. Els tres personatges ficticis pareix ser que tenen com a mateix referent una dona real: Elena Palacios.

Segons l'esquema que ofereix Simbor Roig dels personatges que fan referència a la dona madura a l'obra de Llorenç Villalonga, tenen els següents trets: el cos, els ulls, els cabells, la cara, els pits, la pell i altres trets dels qual en aquest llibre Villalonga no aporta una informació molt concreta, ja que només fa una breu descripció sobre l'aparença de les tres dones.

És per això que Doña Lola és descrita com una senyora de bon veure, tenyida de ros, que no aparenta els quaranta anys. Concha Romanos, mare de la promesa de Salvador Mendoza, apareix retratada com una dona bella que tampoc no aparenta la edat que té; igual com ho fa amb Mme Sagan, una francesa que manté una relació amb Cèsar Làcar i de la qual no en fa una descripció física exhaustiva, sinó que en destaca sobretot el seu caràcter aristocràtic; igual que a les dues anteriors. Cal destacar aquí, que la relació amorosa entre una dona major i un home jove reflecteix un fet autobiogràfic de Llorenç Villalonga i remet a uns dels seus temes freqüents: el mite de Fedra.

Abans d'abandonar Mallorca, Llorenç Villalonga descobreix el sexe gràcies a les cases de prostitutes que hi havia a Palma. Elena Palacios era una alcavota llewantina que regentà la primera casa de tolerància a Palma. *Ca n'Elena* era el lloc on anava Villalonga per tenir contacte amb el món del sexe. El bordell es trobava situat prop de la Plaça Major, al final de la costa del Teatre –antigament Costa de la Inquisició–. Aleshores la prostitució estava legalitzada i les dones passaven per controls sanitaris. És per això que no només a *El misantrop* trobam aquestes cases de cites, sinó que també n'apareixen a moltes altres obres de l'autor.

Pel que fa a l'obra *El misantrop*, el bordell de Lola “La Puntillera” està ubicat literàriament a Saragossa i alguns autors, com Jaume Pomar, han pogut comprovar que “La Puntillera” i el seu prostíbul tenen a veure amb la madona d'un prostíbul de Múrica coneguda com “La Encajera”. És a dir, que Donya Elena és la inspiració que rep l'autor per a parlar de prostíbuls a les seves obres però, concretament, el malnom de “La Puntillera” podria estar inspirat en el de “La Encajera”.

Doña Lolo, anomenada així per part dels personatges masculins, apareix com una educadora pel que fa a la matèria amorosa. És una dona molt respectuosa amb l'aristocràcia, com es pot veure a continuació en un fragment on conversen l'alcavota i Salvador Mendoza: «Els Mendoza de Múrcia son família molt enlairada, de les millors del país.» (Villalonga 1990: 30)

Concha Romanos, per una altra banda, és una dona elegant d'aparença i de caràcter; la qual cosa fa pensar que el seu personatge no dista molt de Doña Lola. Ambdues dones gaudeixen d'un caràcter molt semblant, tot i que provenen de classes socials molt diferents. És, evidentment, una manera de mostrar l'afecte que sentia Llorenç Villalonga per les dones més madures, encara que fossin socialment diferents. A continuació cito un fragment en el qual es pot comprovar que la descripció que fa l'autor de Concha és molt sofisticada:

Concha Romanos passava per la dona més bella de la cort d'Alfons XIII. També més intel·ligent, si usam la paraula en el sentit social i humanista de saber viure i fer la vida agradable. (Villalonga 1990: 89)

Finalment, hi ha el personatge de Mme. Sagan, la qual també es pot comparar amb les dues dones anteriors, ja que la seva classe no es queda enrere segons la descripció que ve a continuació:

Acomodada damunt coixins, amb els ulls entreclucats, segons l'havia descrit la Rata, Mme. Sagan, última romàntica de l'època, es lliurava als seus desvariegis. La nit abans de retornar a París havia conegut Cèsar al saló de te. (Villalonga 1990: 32)

Hi ha tota una concepció de la moral tradicional en l'elaboració villalonguiana de la figura de Lola la puntillera –l'alcajota del prostíbul de la plaça de Sant Lambert, que esdevé institutriu–, Concha Romanos –marquesa britanitzada, atractiva dins la maduresa–, Mme. Segan i Elena Palacios –proxeneta llevantina que regentà el primer bordell de Palma. És important destacar que el fet d'haver-se inspirat en una alcajota no suposa cap problema per a Villalonga, ja que demostra que sent una admiració per la classe i l'elegància provingui d'on provingui.

Per acabar aquest apartat de personatges femenins dins d'*El misantrop*, faré referència a Fuensanta. Aquesta al·lota és descrita, com a dona jove que és, i, seguint l'esquema de Simbor, rossa amb les mans petites. No és d'estranyar el detall de la mà, ja que dins les descripcions de dones joves, Villalonga descriu trets com els ulls, els cabells, les mans, etc.

Doncs així, es troba la jove promesa de Salvador Mendoza descrita amb brevetat: «Aquella cosina rossa, perduda en una possessió llunyana, donava sentit a la seva vida. S'havien criat plegats.» (Villalonga 1990: 17). I posteriorment: «Resultaria interessant aquella maneta entre les mans fortes i morenes del seu promès.» (Villalonga 1990: 114)

Tot i que durant l'obra apareixen molts més personatges, he considerat que aquests eren els més importants. Els altres són purament secundaris o simplement tenen una petita

aparició sense importància. A més, tampoc tenen cap relació amb la realitat o la vida de Llorenç Villalonga.

De la verificació de les dades obtingudes en el seguiment fet als retrats exteriors o físics i interiors dels personatges més importants de l'obra *El misantrop*, es pot afirmar que Villalonga treballava amb vertaders prototips basats en persones molt particulars. Tots ells han estat creats a partir de les pròpies necessitats de l'autor. Personatges que revesteixen la novel·la, de vegades fins i tot sense canvi de nom. És possible pensar que Villalonga volia fer creure o fins i tot pensava que el lector no descobriria mai la relació amb la realitat i que concebia aquests personatges d'una manera inconscient. Però el meu treball tracta de desmentir, en certa manera, aquesta hipòtesi, ja que només el fet que l'autor sigui un professional de la psiquiatria fa que resulti difícil de creure que qualsevol semblança amb la realitat és pura coincidència.

4. *Un estiu a Mallorca.*

Un estiu a Mallorca narra la relació sentimental entre la poetessa Silvia Ocampo amb Antonio, un jove mallorquí de bona casa. Aquesta relació està mal vista per Felipa la cosina de l'Antonio, secretament enamorada del protagonista. Felipa, una dona casada amb un marit malalt que gairebé no apareix en tota l'obra, resta privada de mostrar el seus sentiments per mor de la formació rebuda sota la càrrega des prejudicis, la qual cosa no li permet mostrar la seva passió secreta, fins i tot davant ella mateixa, que no gosa reconèixer-se. Silvia Ocampo serà la desvetlladora d'aquesta realitat oculta, al final de l'obra, quan és a punt d'abandonar Mallorca. Com en un joc, la sud-americana confessa que pot partir i deixar el camp lliure a la inconscient rival, si aquesta assumeix la veritat del seus sentiments i actua en conseqüència.

4.1. Personatges d'*Un estiu a Mallorca.*

Dins aquest apartat analitzaré els personatges de la novel·la *Un estiu a Mallorca*. A la novel·la es narra l'estada d'Emilia Bernal a Mallorca. Coincidint amb altres obres del «cicle de Fedra», hi ha una dona madura psicològicament elaborada, enfrontada a un jove insegur o primari.

Seguint el procediment dels apartats anteriors la finalitat serà corroborar si els personatges que apareixen dins l'obra són reals o ficticis i, en cas de ser reals, veure en quines persones es va basar Llorenç Villalonga per a crear-los.

Abans d'entrar en matèria cal fer referència a una anotació que surt al principi de l'obra:

L'autor declara que no ha intentat retratar cap personatge real en aquesta novel·la i que els versos del capítol V, que s'atribueixen al general Calvier, són del comte de Cheste, que tant es distingí sota el regnat d'Isabel II; així com alguns dels atribuïts a Sílvia Ocampo són en realitat de la il·lustre poetessa Emilia Bernal. (Villalonga 1975:1)

Aquest fragment fa pensar que només el personatge de Silvia Ocampo es basa en una persona real, però no és així, ja que hi ha altres personatges que fan referència a persones que varen existir en la vida de l'autor.

El mes d'octubre de 1931 Emilia Bernal es trasllada a viure a Mallorca després de la seva estada a Barcelona. Bernal havia publicat alguns poemes a la revista *La Nostra Terra* i a *El Dia*. La poetessa cubana volia conèixer de prop els escriptors de l'illa i durant la seva

estada a Mallorca va ser rebutjada per bona part dels intel·lectuals mallorquins. Tot i aquest rebuig, el seu caràcter descarat va captivar Llorenç Villalonga, tretze anys més jove que ella.

4.1.1. Personatges masculins d'*Un estiu a Mallorca*.

Tal i com es pot observar en l'apartat anterior referent als personatges d'*El misantrop* i *Les Fures*, les descripcions físiques dels personatges són escasses.

A l'esquema de Vicent Simbor Roig es proposa, en la separació d'homes joves i homes madurs, la descripció física dels personatges masculins villalonguians segueixen unes pautes molt marcades.

L'Antoni, un dels personatges masculins principals dins la novel·la, és descrit com un jove atlètic, que practica la natació, tal i com es pot veure a continuació: «L'Antoni, que era en efecte campió de crawl, havia passat mentrestant la tarda al Club de Natació entrenant-se en companyia de *Silver Fish*.» (Villalonga 1975:201). O bé el fragment que fa referència a un moment de la novel·la en què l'oncle de l'Antoni, el Doctor Monteleón, agafa amb força el braç del jove i comprova la seva complexió atlètica. Una altra petita pista és que es faci referència al fet que el jove, quan era nin, necessitava rebre injeccions per a la seva salut; a l'apartat que fa referència a *Les Fures* ja s'ha esmentat la delicada salut de l'autor quan era un infant: «El braç que retenia entre les mans era vigorós, atlètic. Dos anys abans li posava injeccions recalçant i li recomanava gimnàstica.» (Villalonga 1975:13)

Hi ha doncs, un retrat del propi autor el qual és, pel que en diuen les referències a moltes biografies, un jove atlètic gràcies a l'esport de la natació, igual que l'Antoni a la novel·la.

Una altra informació que no s'ha de deixar enrere és la relació que l'Antoni manté amb la poetessa Silvia Ocampo, a l'igual de la que Villalonga va mantenir amb la cubana Emilia Bernal. A part, també se sap que tant a la vida real com a la història fictícia les respectives parelles tenen una notòria diferència d'edat: «Mentrestant, darrera el biombo, Silvia Ocampo i l'Antoni sintonitzaven a través de vint-i-cinc anys de distància.» (Villalonga 1975:89). En aquest cas els anys de diferència entre els personatges de ficció són més que la distància que hi havia entre els protagonistes reals, que eren tretze. Tot i així no és d'estranyar que a la ficció la diferència d'edat sigui major, ja que quan l'Emilia Bernal arriba a Mallorca Villalonga té trenta-quatre anys i el jove, a la novel·la encara no en té vint. En resum, l'edat de la poetessa és pràcticament la mateixa en l'obra i en la realitat, uns quaranta-cinc, set anys. Es pot veure en el següent fragment l'edat real que tenia la poetessa cubana en el moment en

què es trobava a Mallorca: «Emilia és aleshores una dona madura de quaranta-set anys, divorciada, amb dues filles majors.» (Pomar 1995:142)

El fragment que citaré a continuació té a veure amb el moment en què el Doctor Monteleón fa referència a la relació que hi ha entre el seu nebot i Silvia Ocampo. Una relació mal vista per part de la família de l'Antonio per mor de la diferència d'edat que hi ha entre els enamorats:

Vindràs al sopar amb la teva germana. Ignoro quines puguin ser les teves relacions amb «la Ocampo»; suposo que no et fas il·lusió que una dona divorciada i carregada d'experiència vulgui perdre el temps amb un xitxarel·lo com tu. D'una temporada ençà la teva conducta no m'agrada. En primer lloc, no estudies; hauries de saber que l'era el *señoritisimo* s'ha acabat. (Villalonga 1975:47)

Una proposta feta pel professor Joan Alegret sobre la literatura catalana i el zodíac atribueix als escriptors nascuts dins el signe de Peixos –Llorenç Villalonga n'és–, entre altres coses, una separació radical entre la joventut i la maduresa i certa tendència a aparellar-se amb dones majors. Villalonga, efectivament, respon a les característiques esmentades. Pràcticament tota la seva vida sentimental va lligada a les dones de més edat, de Marcelle a Teresa passant per Emilia Bernal o Ellie.

Un altre fet a destacar és el rebuig que es produeix cap a l'Antoni per mor de la relació amb la Sílvia Ocampo, com el que sofrí l'autor de l'obra per la relació amb Emilia Bernal. Així ho fa veure Jaume Pomar a *La raó i el meu dret*: «El novel·lista se sent marginat del món oficial mallorquí per l'escàndol de *Mort de Dama* i per les relacions mantingudes, primer amb Emilia Bernal; ara amb Eva Tay.» (Pomar 1995:160)

Un altre personatge que apareix dins *Un estiu a Mallorca* és el cosí petit de l'Antoni, del qual es pot observar com Villalonga aporta alguns trets amb els quals se'l pot relacionar. Per exemple, el fet de freqüentar prostíbuls, que tal i com s'ha dit a l'apartat d'*El misantrop*, l'escriptor mallorquí no tenia cap pudor a admetre que freqüentava les cases de cites: «Quan l'Alfons arribà, novell com era, els seus companys el dugueren a la famosa plaça on hi havia els prostíbuls i les cases de joc.» (Villalonga 1975:103)

Probablement el darrer personatge masculí que fa referència a una figura real és Miquel Milà, el qual coincideix amb l'amic de Villalonga l'escriptor Jacob Sureda Muntaner. A l'obra el personatge és descrit com un home intel·lectual i vanitós, tal i com es mostra en el següent fragment:

A en Milà li agradava inventar-ne perquè era vanitós; tenia el nas tort i una cicatriu al front. Totes dues coses eren conseqüència d'un cop de puny rebut en els seus anys d'estudiant, que havien estat tristos; com que sempre rebia tenia fama de covard quan era, en realitat, heroic. Ja home s'encarà amb problemes metafísics; no li deixaren senyals a la cara, però el van fer pedant. Al capdavant es refugià en la paradoxa i el sarcasme com tants d'altres. (Villalonga 1975:18)

A la *raó i el meu dret* Jacob Sureda és presentat com un amic de Llorenç Villalonga. Es coneixen perquè ambdós escriuen al diari *El Dia*. El diari representava l'òrgan de difusió més liberal, a Palma. Hi formaven part tot un seguit de republicans, socialistes, avantguardistes i catalanistes com Joan Alomar Cifre (1895-1969), Ernest Mª Dethorey Camps (1901-1993), Miquel Àngel Colomar Moyà (1903-1970) i el propi Jacob Sureda Montaner (1901-1935). Tots quatre són –especialment durant els anys vint i trenta– íntims amics de Llorenç Villalonga, el qual participa inicialment, d'aquelles mateixes inquietuds i dels anhels de la modernitat de l'Avantguarda.

Ja a la novel·la es pot veure que Miquel Milà i l'Antoni tenen una relació d'amistat, la qual cosa no només és un fet que confirma que Sureda és Jacob Milà, sinó que també és una informació que reafirma encara més que l'Antoni és Llorenç Villalonga.

Se sap, quant a Jacob Sureda, que es casà amb la nord-americana Eleanor Sackett, una coincidència més amb el personatge de Miquel Milà, que també està casat amb una jove americana anomenada Hellen.

Tot seguit hi ha personatges que no es poden comparar amb una persona real en concret. Llavors, quant als personatges més secundaris, Villalonga no es capfica tant en la seva psicologia, sinó que en fa simplement un petit retrat físic. N'és un exemple el Baró Estrada, marit de la Felipa. A l'obra *Un estiu a Mallorca*, aquest personatge és descrit per l'Antoni de la següent manera quan la Silvia Ocampo li demana per ell:

¿Com era? ¿Quants anys tenia? Segons l'Antoni «ja era vell». ¿Vell? «Sí; més de quaranta anys.» Quaranta per la Sílvia, era el ple de la joventut. «¿És guapo?» L'Antoni dubtava; no ho sabia. «És alt, molt alt, ample d'espatlles, amb els ulls clars com els de la seva dona» (Villalonga 1975:175)

Per finalitzar l'apartat de personatges masculins d'*Un estiu a Mallorca* faré referència al Doctor Monteleón. Aquest personatge, tot i no haver trobat cap similitud corroborable amb algú que formés part de la vida de Llorenç Villalonga, es pot comparar al pare de l'autor, tal i com he fet també a l'apartat de *Les Fures*. El motiu pel qual es pot deduir aquesta semblança és la relació del senyor Miquel Villalonga Muntaner i el seu fill. L'autor no sentia un gran

afecte pel seu progenitor, tot i així el respectava. Això ho deixa veure en els personatges que recrea en les seves obres i que fan referència a la relació paterna. Si des d'un principi es té la idea que l'Antoni és el propi Llorenç i que el Doctor Monteleón és el seu tutor legal, les relacions que tenen els personatges de la ficció són molt semblants a la relació paternofilial que tenien Llorenç i Miquel Villalonga Muntaner.

Dins l'obra, l'Antoni no sent gaire afecte pel seu tutor igual que l'autor mallorquí pel seu pare. Això no obstant, pel que fa als trets físics el Doctor no s'assembla al pare del escriptor:

Al doctor Monteleón li agradava passar per un home molt actiu i molt apressat. S'esforçava a semblar britànic perquè ho creia de bon to i perquè tenia els cabells rossos però en realitat era andalús. (Villalonga 1979:17)

4.1.2. Personatges femenins d'*Un estiu a Mallorca*.

A *Un estiu a Mallorca*, al contrari que a la novel·la *El misantrop*, les dones destaquen no només per nombre sinó també per la importància en el seu protagonisme. En aquest cas i fent menció, com en totes les descripcions físiques, de l'esquema de Vicent Simbor Roig, les dones madures són representades segons el color dels ulls, els cabells i la complexió física igual que les dones joves.

El primer personatge que analitzaré serà el de Silvia Ocampo. Des d'un primer moment molts d'autors ja afirmen que la criolla de la novel·la és Emilia Bernal; les coincidències entre la realitat i la ficció són molt nombroses.

El propi Llorenç Villalonga ja diu al començament del llibre: «...així com alguns dels atribuïts a *Silvia Ocampo* són en realitat de la il·lustre poetessa *Emília Bernal*» (Villalonga 1975:1)

Una altra afirmació l'aporta Jaume Pomar amb la reproducció d'una carta de Llorenç Villalonga a Emilia Sackett amb unes anotacions del propi Pomar:

“Silvia es una creación, un personaje vivido y palpado. Y ello me halaga más como hombre que como escritor. Porque, en efecto, Silvia vivió y yo la quise bastante. El haber escrito esta comedia me demuestra a mí mismo que sé querer. Y esto ya es algo”. I a un altre moment de la mateixa correspondència, Villalonga incideix sobre les dues obres de teatre escrites sobre l'impacte de la relació amb Emilia Bernal: *“Verás que Fedra y Silvia Ocampo son lo mismo, variaciones de un mismo tema: la lucha entre el instinto y lo consciente, entre lo biológico y lo cultural”* (Palma, 31 enero 1936). (Pomar 1995b:91)

Ara bé, a part de les aportacions d'altres autors per demostrar que Emilia Bernal és la Silvia Ocampo de la novel·la *Un estiu a Mallorca*, amb els fragments que hi ha a la novel·la en els quals es descriu la poetessa cubana, físicament i psicològicament, es poden trobar moltes semblances que reafirmen que la criolla de la ficció és realment la pròpia Emilia.

Per començar tenim la seva descripció física: «Els seus ulls de criolla eren grisos, molt bells –un oceà en miniatura–, la boca la somreia interrogativament; l'escot –se li notava ara, quan s'inclinava interrogativament–, resultava atrevit.» (Villalonga 1975:64) Se sap que era realment una dona alta, bella i atractiva dins la maduresa. Tenia els cabells negres i els ulls verds amb la pell bruna.

Després de veure aquestes coincidències físiques cal parar atenció al caràcter, un tema en el qual Villalonga era expert. Emilia Bernal era una dona bastant temperamental, segons contenen els que han escrit sobre ella. Es conserva una carta escrita des de l'Hotel Victòria dirigida a Miquel Ferrà, datada del 25 d'octubre, on parla d'unes traduccions que està fent. Ella i Ferrà es tradueixen poemes l'un a l'altre, amb versions a les pròpies llengües respectives. La cubana mostra dins l'epístola alguns trets del seu humor, que resultà un huracà dins una ciutat tradicional: «*“No se extrañe si esta carta se resiente de brusquedad; porque estoy muy nerviosa. Hay tempestad. El mar está soberbio y la luna está muy calma y yo estoy sola (como siempre)”*» (Pomar 1995a:142)

Durant tota l'obra es pot llegir com aquesta naturalitat visceral està present en la manera de ser de la Silvia Ocampo.

Un altre tret importat que cal mencionar és que Villalonga estableix una similitud amb George Sand; una semblança que plasma dins la novel·la. Com ja he dit anteriorment el caràcter de la cubana no era ben vist per la majoria del mallorquins i això li procurà molta d'incomoditat durant la seva estància a l'illa.

A *Un estiu a Mallorca* es poden llegir diverses anotacions on l'autor compara la Silvia Ocampo amb l'amant del pianista Chopin. He considerat que la següent és la més important, ja que mostra el caràcter natural de la poetessa i el principal motiu de rebuig per part de la societat:

Pobre petit, ¿saps els anys que tinc?

–Trenta-quatre; m'ho vas dir tu mateixa.

Abraçada amb ell, Sílvia Ocampo plorava ara amb el mateix desconhort que ho hauria pogut fer mademoiselle Rimbaud. Sí, n'hi havia confessat trenta-quatre, que eren els de la George Sand quan arribà el 1838 amb Chopin. Hi havia innegablement un cert paral·lelisme entre totes dues, però tanmateix en tenia quaranta-cinc de fets; potser,

donada l'evolució del món, equivalien als trenta-quatre d'un segle abans. (Villalonga 1975:161)

Villalonga, al contrari que la resta, se sentia atret per la problemàtica que envoltava la poetessa. L'observava i comparava la situació amb la que va viure George Sand quan estava a Valldemossa, feia noranta-sis anys. Era cert que la societat no havia evolucionat gaire en la dinàmica dels costums, tot i que es nega que el segle XIX fos un segle immobilista.

Se sap, doncs, que Emilia Bernal és Silvia Ocampo però, ¿la resta de personatges es basen en altres models femenins? El que ve a continuació és una dona, però el seu *alter ego* de la vida real no és altre que Llorenç Villalonga. Es tracta de Felipa, la cosina de l'Antoni i la Lola. Una dona casada que està enamorada del seu cosí. Amb aquesta fugaç descripció és difícil d'imaginar que l'autor mallorquí s'estigui descrivint a si mateix, sobretot per la diferència de sexes, però ja se sap que l'autor sempre va ser més reconegut per les seves descripcions intrínseques que no extrínseques.

Arribar a aquesta conclusió és complicat, però l'escriptor escriu una carta a la seva amiga Elie Sackett, on li exposa el seu posicionament en relació a les seves criatures: «*Yo nunca me retrato, o, mejor dicho, me retrato en todos los personajes y no en uno. Pero, caso de ser yo alguno, sería más bien la reconcentrada –¿intelectual?– Felipa*”.» (Pomar 1995b:95)

És, doncs, Llorenç Villalonga el personatges de Felipa? Probablement, Villalonga es desdobra en un parell de personatges i en el cas de l'Antoni, tal i com ho féu amb Salvador Mendoza a *El misantrop*, es descriu físicament i, tal i com ho fa amb l'Agustí a *El misantrop*, amb la Felipa es descriu intel·lectualment.³

Físicament, a la novel·la, Felipa és descrita com una dona d'uns trenta anys, alta i molt prima. «La Felipa, que s'havia casat, sense saber exactament per què, amb un cosí germà seu, el baró Estrada, i no havia tingut infants, era una senyora també d'una trentena d'anys, alta i molt prima.» I també: «La Lola li digué els noms dels convidats i els bellíssims ulls verds de la Felipa –ulls de moixa– reflectiren una fredor marina.» (Villalonga 1975:11). Una altra coincidència amb Villalonga, ja que es casà amb la seva cosina Teresa Gelabert i tampoc no havien tingut fills.

---

³ No és la primera vegada que Llorenç Villalonga s'identifica amb una dona intel·lectual. Ja, arran de la polèmica que originà la publicació de *Mort de Dama*, Villalonga havia afirmat, parafrasejant Flaubert, que Aina Cohen era ell mateix.

Com ja se sap Villalonga no para gaire atenció a les descripcions físiques, pel que fa a la descripció psicològica, la descriu com una dona molt recatada i callada. No es pot observar, en canvi, que tingui uns grans coneixements culturals; els seus tan sols es corresponen als d'una dona benestant que només manté la compostura. A continuació un fragment que així ho mostra:

La Felipa en canvi no es queixava mai, no deia mai res; mai no deixava translluir les angoixes que sovint l'oprimien; els altres, veient-la sempre tan freda, tan serena, tan mestressa de si mateixa, no sospitaven la tensió d'aquella ànima complexa. (Villalonga 1975:86)

Tot i així pareix que Llorenç Villalonga es retrata en aquest personatge potser pel fet de ser una dona educada i que sempre manté les formes.

El pròxim personatge forma part del drama com a secundari. Es tracta de la Hellen, la muller de Miquel Milà. Es sap, per l'apartat del personatges masculins, que Miquel Milà, és en la realitat Jacob Sureda, sabent això sembla fàcil relacionar Ellie Sackett amb Hellen.

Tant la dona real com la fictícia són nord-americanes i les dues són descrites com dones belles, cultes i encisadores; una, però, és presentada a *Un estiu a Mallorca* i l'altra a *La raó i el meu dret*. Aquest pic la ficció es correspon amb la realitat.

En un fragment del llibre de Jaume Pomar es parla del matrimoni: «Jacob i Eleanor s'han casat el 1927, a París i viuen en el xalet Cas Potecari, a Gènova, una mica ocult dins la muntanya. Ellie Sackett, divorciada d'un primer matrimoni, era filla d'un important banquer nord-americà.» (Pomar 1995a:113)

Un altre tret que trob important destacar és que, quan mor Jacob Sureda, Villalonga li demana matrimoni a Ellie i ella, educadament, el rebutja. Jaume Pomar a aquest fragment que ve a continuació demostra que, tot i la negativa, l'autor segueix admirant la vídua del seu amic i aquest respecte es veu plasmat en la Hellen d'*Un estiu a Mallorca*:

Per l'octubre, encara no havien passat cinc mesos de la mort de Jacob Sureda, Llorenç Villalonga demanava en matrimoni per carta a Eleanor Sackett, que era a Estats Units amb la filla Pilar. Com he estudiat a un altre lloc, el 8 d'abril de 1936 –set mesos i onze dies abans de casar-se amb Teresa Gelabert– retira aquesta proposició, que no fou acceptada. Sempre, però, hi hagué una bona amistat entre Ellie i Llorenç Villalonga. (Pomar 1995b:176)

El personatge de Dona Maria en un principi pareix no tenir un *alter ego* real, però, si es cerca informació sobre Enriqueta Albéniz, s'hi poden veure moltes coincidències.

Dona Maria és, dins la novel·la, la tia de l'Antoni i la Lola, muller del Doctor Monteleón. Una dona culta que no deixa de recordar l'Enriqueta Albéniz (1891-1933) que Jaume Pomar retrata a *La raó i el meu dret*. Es tractava d'una dama bella i notable que posseïa una cultura molt superior a la de les dones del seu temps, tal i com és el cas de Dona Maria a *Un estiu a Mallorca*: «A l'època que nosaltres hem començat aquesta narració dona Maria no s'estava de citar, si s'esqueia, Freud i Einstein sense deixar de ser una boníssima senyora de sa casa.» (Villalonga 1975:37)

Una altra coincidència és que tingué quatre fills del seu matrimoni amb Vicenç Alzamora, un dels quals es nom Alfons (n.1915), exactament igual que el fill fictici de dona Maria Monteleón.

Com en tots els apartats, m'agradaria afegir un personatge que he considerat importat, però del qual no he trobat coincidències amb persones que formaren part de la vida de Villalonga. Es tracta de la pianista Irène Rimbaud.

Tot i ser un personatge molt breu, que passa desapercebut, destaca per ser totalment antagònica a la poetessa Silvia Ocampo, tant de caràcter com físicament: «Tenia els cabells rossos i les ninetes dels ulls dilatades. Es tractava d'una dona més aviat bonica i sobretot interessant, dintre del tipus Marlène Dietrich que aleshores era de moda». (Villalonga 1975:90)

Villalonga és tots els personatges de les seves obres, però cap en particular. És cert que probablement, com passa als pares amb els fills, que les creacions villalonguianes tinguessin una mica d'essència del seu creador, però tot i així l'autor no pot evitar observar i plasmar el caràcter de la gent que va format par de la seva vida.

5. Conclusions.

L'objectiu principal d'aquest treball ha estat realitzar l'anàlisi de trenta-un personatges de tres obres de Llorenç Villalonga, basades en episodis autobiogràfics, i corroborar la seva existència.

En sis casos, l'autor s'ha retratat a si mateix dins les obres *Les Fures*, *El misantrop* i *Un estiu a Mallorca*. La metodologia que emprà Villalonga per a crear-se a si mateix en tot un seguit de personatges consisteix a prendre alguns gens escollits del seu ADN biogràfic, després dipositar-los dins la proveta de la novel·la juntament amb alguns principis ficticis i, finalment, esperar el resultat. En qualsevol cas, de la figura o cos de l'autor, se n'obtenen nombrosos clons autobiogràfics, que rompen la línia divisòria entre el natural i l'artificial, entre l'autobiogràfic i el fictici, entre l'original i la còpia.

A *Les Fures* l'autor es representa a si mateix com a narrador de la novel·la. Els noms dels personatges no són, en cap cas els de l'autor, són distints i no poden ser identificats. Es poden semblar, però mai identificar. És el cas de Salvador Mendoza i Agustí en *El misantrop* i Antoni, Alfons i Felipa dins *Un estiu a Mallorca*. Les semblances entre els personatges són amples però la identitat no és la mateixa. Per aquesta raó, malgrat que a la novel·la presenti un nom fictici que res té a veure amb el del novel·lista, el lector pot arribar a pensar, sense que el narrador ho afirmi però tampoc ho negui, que hi ha fets totalment autobiogràfics dins la història i dins el personatge novel·lesc.

El lector, com ha passat en el meu cas, a causa de l'estudi de la seva biografia pot percebre el personatge fictici com una disfressa rere la qual amaga la seva existència.

Totes les operacions memorialístiques i narratives que du a terme Villalonga i que tenen a veure amb el relat autobiogràfic, no presuposen una invenció o ficció, ja que la ficció o invenció literària és una operació conscient i deliberada, que necessita de la voluntat de l'autor. Així passa a les tres novel·les analitzades. A *Les Fures* Villalonga narra fets que es poden trobar a la seva infantesa; a *El misantrop* narra la seva estada a la universitat de Saragossa; i a *Un estiu a Mallorca* narra el moment en què la poetessa Emilia Bernal, Silvia Ocampo en la ficció, passa una temporada a Mallorca.

Llavors, el fet de considerar que les obres analitzades són autoficció consisteix, precisament, en el fet que l'autor obre un espai d'invenció i creació. La utilització de dades biogràfiques reals mesclades amb dades inventades, el retrobament de persones reals amb persones fictícies, estimulen la sospita del lector sobre la veracitat o no que les novel·les són realitat o ficció.

Les autoficcions tenen com a fonament la identitat visible o reconoscible de l'autor, el narrador i el personatge del relat. L'autor d'autoficció, en aquest cas Llorenç Villalonga, no es conforma només a contar la vida que ha viscut, sinó que també imagina una de les moltes vides possibles que li podria haver tocat viure, com és el cas del moment en què Salvador Mendoza i Cèsar Làcar passen una temporada a un circ; fet totalment fictici. De manera que l'escriptor de l'autoficció no només tracta de narrar el que va ésser, sinó també el que hagués pogut ésser.

Pel que fa a la resta de personatges, n'hi ha que conserven el nom d'aquella persona que va inspirar a Villalonga per a crear-los i n'hi ha que el nom és inventat. A *Les Fures* hi ha cinc personatges masculins analitzats, dels quals un conserva el nom d'aquell que va inspirar a Villalonga per a crear-lo: es tracta de Xim, el ferrer. Tots els altres tenen un nom inventat o simplement no en tenen, com és el cas del pare del narrador o del mateix narrador. Pel que fa als personatges femenins de *Les Fures*, n'hi ha d'analitzats cinc, dels quals, també, dos conserven el mateix nom, és el cas de Tonina i Catalina; els altres tenen noms inventats o simplement l'autor no els atorga un nom.

En el cas d'*El misantrop*, hi ha analitzat set personatges masculins dels quals només un conserva el cognom. Es tracta d'Echevarria que realment nomia Modesto Echevarria; els altres, igual com passa a *Les Fures*, tenen un nom inventat. Pel que fa als personatges femenins, n'hi ha quatre i cap d'ells té el mateix nom que el seu personatge real.

Finalment, a *Un estiu a Mallorca*, hi ha cinc personatges masculins analitzats i cinc de femenins, dels quals cap coincideix amb el nom que corresponia a les persones amb les que Villalonga s'inspirà per crear-los.

El fet és que, probablement, Villalonga canvia els noms als seus personatges per allunyar el lector de la necessitat de cercar la persona real que ell està retratant. Realitzant diverses lectures de les seves obres, l'autor sempre té la intenció de confondre el lector, ja que hi ha moments en què afirma que els seus personatges són totalment inventats i, a vegades, afirma que les seves creacions tenen part de persones que han passat per la seva vida en algun moment.

Un altre fet que destacaria és la relació paternofilial que Villalonga mostra dins les tres. Concretament a *Les Fures* i a *Un estiu a Mallorca*, el fet de poder comprovar que dins aquestes dues novel·les Villalonga es reflecteix en un parell de personatges deixa entreveure, també, com apareixen units a una figura paternal, cap a la qual el protagonista no sent cap relació afectiva. A *Les Fures* el narrador no té una bona relació amb el seu pare, a l'igual que l'Antonio tampoc no la té amb el seu tutor, el Doctor Monteleón, el qual representa la figura paternal a *Un estiu a Mallorca*. Es tracta d'una prova més del fet que el personatge analitzat és, en part, Llorenç Villalonga, ja que es coneix la relació distant que va tenir realment amb el seu pare. Tot el contrari del que passa amb la seva mare, cap a la qual sent una gran admiració.

Seguint amb les referències mitològiques, temàtica recurrent a les obres de Villalonga, cal al·ludir al mite de *Fedra*⁴.

El 1932 l'autor publica aquesta obra teatral, en castellà, on es poden veure les clares referències al mite, ja que narra la relació entre un jove i una dona madura. Villalonga es va sentir atret per Eva Tay, Ellie Sackett o Emilia Bernal, totes més majors que ell. Aquesta diferència d'edat entre un home i una dona també es pot trobar a les novel·les analitzades dins el present treball.

A *Les Fures* es pot observar com Joanet, amic del narrador-protagonista, a la segona part de l'obra, quan s'ha convertit en un jovenet agradable i fa d'acompanyant d'una dona estrangera més major que ell. També paga la pena fer menció a l'amor platònic que sent el narrador, quan és infant, cap a la seva dida Tonina.

A *El misantrop*, amb menys notorietat, l'atracció cap a la dona madura apareix retratada amb Concha Romanos, sogra de Salvador Mendoza, i amb Lola "La Puntillera", l'alcajota del prostíbul de Saragossa. Les dues dones que representen la maduresa desperten en Salvador Mendoza una forta atracció i admiració. Vet ací un altre exemple del mite de

---

⁴ Fedra era la filla del Minos i Pasífae, germana d'Ariadna. El seu germà Deucalió la va oferir en matrimoni a Teseu quan aquest regnava Atenes, tot i estar casat amb Antíope. Fedra es va enamorar del fill que Teseu havia tingut amb Antíope: Hipòlit. El jove va refusar els favors que la seva madrastra li sol·licitava. Fedra, tement que Hipòlit expliqués a Teseu les insinuacions d'ella, va estripar-se el vestit, va trencar la porta de la seva cambra i va afirmar que Hipòlit havia intentat violar-la. Teseu, no volent matar el seu fill amb les seves pròpies mans, va recórrer a Posidó, el qual li havia promès satisfer tres desitjos. Fent cas a Teseu, el Déu va enviar un monstre marí que, sortint de les onades quan Hipòlit conduïa un carro a la vora del mar, va espantar als cavalls i va provocar la mort del jove. Fedra, a causa dels remordiments i la desesperació, es va penjar.

Fedra a una novel·la de Villalonga, aquesta vegada camuflat rere la relació d'amistat que es narra entre Cèsar Làcar i Salvador Mendoza.

L'exemple més clar on apareix directament narrada la relació entre un jove i una dona madura és el d'*Un estiu a Mallorca*. A la novel·la es fa referència a Silvia Ocampo, que manté una relació amb un jove anomenat Antoni. Tot i així, considero que el lligam amorós més semblant al mite és el de Felipa-Antoni.

Ja per acabar les conclusions, la darrera aportació que es fa dins el present treball i que destacaria és com Villalonga presenta sèrie de personatges que deixen veure una relació d'homosexualitat. A *Les Fures* apareix amb la figura del Vicari, admirat pel jove narrador; a l'igual que Xim, el ferrer del poble, que en una escena apareixen tots dos nus. A *El misantrop* passa amb Cèsar Làcar i Salvador Mendoza, els quals tenen una relació molt afectiva. El cas és que Villalonga opinava que la relació entre dos homes del mateix nivell intel·lectual resultava ser una relació que, més que sexual, no anava més enllà de l'admiració i esdevenia purament intel·lectual. Com es pot observar en la descripció dels personatges esmentats, tant el Vicari jove de *Les Fures* com Cèsar Làcar d'*El misantrop* són dos personatges descrits amb un alt nivell intel·lectual.

Tot el que hi ha en mi és el que no som, i l'essència del meu ésser consisteix en aquest etern i enigmàtic no ésser.

(Llorenç Villalonga «Memòries d'un mirall»)

6. Bibliografia.

AGUSTÍ FARRE, Anna (2006). “Autobiografía y autoficción”. *Revista de la Sociedad Española de Estudios Literarios de Cultura Popular*. Nº6. [en xarxa]. Consultat el 14.05.2015.

Enllaç: «<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2377596>»

ALBERCA, Manuel (2007). *El pacto ambiguo. De la novela autobiográfica a la autoficción*. Madrid, Editorial Biblioteca Nueva.

BOSCH & AL. (1999): C. Bosch, J. Larios, J. Pomar, R. Ramis i P. Rosselló Bover, *Bibliografía de i sobre Llorenç Villalonga*. Mallorca: Miquel Font, Editorial. Col·lecció «Alicorn»11.

BOU, Enric (1993). *Papers privats. Assaig sobre les formes literàries autobiogràfiques*. Barcelona, Edicions 62.

CABRÉ, Rosa (2007). “Aquil·les i Patrocle en Llorenç Villalonga”. Dins *Mites clàssics en la literatura catalana moderna i contemporània*. Barcelona, Publicacions i edicions de la Universitat de Barcelona. p. 147-160

FERRÀ-PONÇ, Damià (1997). *Escrits sobre Llorenç Villalonga*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

FIGUEROLA, M. Carme (2009). “El eco mallorquí de George Sand”. *Revista de Estudios Franceses*. [en xarxa]. Consultat el 05.05.2015.

Enllaç: «<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2938746>»

GIMFERRER, Pere (1972). “El misantrop de Llorenç Villalonga”. Revista *Destino*, pp. 36-37. [en xarxa]. Consultat el 13.04.2015.

Enllaç: [«http://mdc2.cbuc.cat/cdm/search/collection/destino/searchterm/1972/field/title/mode/all/conn/and/cosuppress/»](http://mdc2.cbuc.cat/cdm/search/collection/destino/searchterm/1972/field/title/mode/all/conn/and/cosuppress/)

GRIMALT, Josep Antoni (2013). “Els avatars dels textos de Llorenç Villalonga”. *Llengua & Literatura*. Revista anual de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, pp.45-66. [en xarxa]. Consultat el 20.04.2015.

Enllaç: [«http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4781294»](http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4781294)

GRIMAL, Pierre (2010). *Diccionario de mitología griega y romana* Barcelona, Paidós.

SIMBOR ROIG, Vicent (1999). *Llorenç Villalonga a la recerca de la novel·la inefable*. Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

POMAR, Jaume (2006). *333 Cartes*. Palma de Mallorca, Editorial Moll.

POMAR, Jaume (1995a). *La raó i el meu dret*. Palma de Mallorca, Editorial Moll.

POMAR, Jaume (1995b). *El meu Llorenç Villalonga*. Palma de Mallorca. Editorial Moll.

POMAR, Jaume (1998). *Cartes i articles. Temps de preguerra 1914-1936*. Palma de Mallorca. Editorial Moll.

POMAR, Jaume (1998). *Llorenç Villalonga i el seu món*. Palma de Mallorca. Di7 Edició.

POZUELO YVANCOS, José María (2006). *De la autobiografía. Teoría y estilos*. Barcelona, Editorial Crítica.

VIDAL ALCOVER, Jaume (1980). *Llorenç Villalonga i la seva obra*. Barcelona, Curial Edicions Catalanes.

VIDAL ALCOVER, Jaume (1984). *Llorenç Villalonga (o la imaginació raonable)*. Palma de Mallorca, Ajuntament de Palma. Col·lecció “Biografies de Mallorquins”, vol 6.

VILLALONGA, Lorenzo (1997). *Diario de guerra*. València, Pre-textos Narrativa.

VILLALONGA, Llorenç (1982). *Falses memòries de Salvador Orlan*. Barcelona, Club Editor.

VILLALONGA, Llorenç (1990). *El misantrop*. Barcelona, Edicions 62.

VILLALONGA, Llorenç (2006). *Les Fures*. Palma de Mallorca, Gràfiques Mallorca.

VILLALONGA, Llorenç (1975). *Un estiu a Mallorca*. Barcelona, Edicions 62.